

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hudební vědy

Hudební věda

Teze disertační práce

**Alikvotní flétna a její deriváty v karpatských regionech ČR –
organologický hologram**

The Harmonic Flute and Its Derivates in the Carpathian Regions of the
Czech Republic – an organological hologram

školitel: Doc. Mgr. Vlastislav Matoušek, PhD.

2016

PhDr. Marian Šidlo Friedl

OBSAH DISERTAČNÍ PRÁCE:

PODĚKOVÁNÍ

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ÚVOD

Inspirace tématu a zpracování

Čím se tato práce zabývá a čím nikoli

I. ALIKVOTNÍ FLÉTNA

I.1. Co je to alikvotní flétna a jak funguje

I.2. Světové a rané doklady alikvotní flétny

I.3. Typy alikvotní flétny v Západních Karpatech

I.4. TYPY a VARIANTY alikvotní flétny a jejich derivátů
v karpatských regionech ČR

I.5. Archaické metody výroby alikvotní flétny

I.5.1. Kůrová flétna

I.5.2. Vytlačení dřevě bezu

I.5.3. Štípaná líska

II. TRADICE

II.1. Co víme o tradici alikvotní flétny a jejích derivátů
v karpatských regionech ČR

II.1.1. Bílé Karpaty

II.1.2. Slezské Beskydy (jižní Těšínsko)

II.1.3. Moravskoslezské Beskydy a Javorníky

II.1.4. Pokračovatelé J. Országa-Vraneckého?

II.2. Co nám můžou prozradit muzejní depozitáře

II.2.1. Omezení výzkumu nástrojů napříč institucemi

II.2.2. Statistické vyhodnocení

II.2.3. Přehled nástrojů ve sbírkových fondech muzeí

II.3. Tři studie

II.3.1. Blizňata

II.3.2. Fujarka

II.3.3. Alikvotní flétna a její vliv na tradiční hudbu karpatských regionů

III. SOUČASNOST

III.1. Soudobá výroba: tradice nebo invence?

III.1.1. Profesionální výroba

III.1.2. Volnočasová výroba

ZÁVĚR

Vytváření organologického hologramu

BIBLIOGRAFIE

PŘÍLOHY

Fotografie typů hlavic

Výběr písní pro alikvotní flétnu ze sbírky *Moravské národní písně* F. Sušila:

A/ Základní řada

B/ První odvozená řada

Seznam stop přiloženého CD

I. Abstrakt

Obsahem dizertační práce *Alikvotní flétna a její deriváty v karpatských regiónech ČR – organologický hologram* je souhrn, analýza a syntéza dat získaných výzkumem málo známého nástrojového druhu dané oblasti ČR.

Ve třech kapitolách – Alikvotní flétna, Tradice, Současnost – je hudební nástroj nahlížen z mnoha perspektiv. Alikvotní flétna je představena jako součást světového a karpatského instrumentáře, jsou vysvětleny její akustické a herní vlastnosti, archaické výrobní postupy a její možný dopad na hudební myšlení v daném areálu. Text dále pátrá po alikvotní flétně a jejích derivátech, jakožto zmizelých hudebních nástrojích tradiční hudby zkoumaného areálu a mapuje revival soudobé výroby a hry, motivace tvůrců a jejich vztah k zaniklé tradici.

Práce je založena na analýze písemných, zvukových a obrazových dokladů, komparacích, experimentálních rekonstrukcích, empirickém vyhodnocení sbírkových nástrojů a rozhovorech s informátory. Součástí dizertace je také bohatá fotografická dokumentace a CD nosič se zvukovými ukázkami, k nimž text průběžně odkazuje.

Inspirační k řešení tohoto dizertačního tématu byly modely etnomuzikologů / etnoorganologů Sue Carole DeVale a Dale A. Olsena (DeVale 1990). Výsledkem je pokus o sestavení *organologického hologramu*, v němž se prolínají interpretační trendy soudobé etnomuzikologie a analytické a deskriptivní přístupy tradiční organologie.

II. Výzkumné otázky

Abychom zjistili, zda nástroj byl a případně čím byl a čím je nyní, práce jej nahlíží z různých perspektiv, aby vystoupily jeho aspekty fyzické, akustické, historické a kontextuální.¹ Téma je nejprve rozděleno na dvě oddělené časové roviny a tři odlišné výzkumné objekty. Do 1. časové roviny spadá (A) hudební nástroj, který ze živého užívání vymizel a známe jej pouze z ojedinělých literárních a ikonografických pramenů, zvukových záznamů a v jeho fyzické podobě pouze jako muzejní předmět. V 2. časové rovině nacházíme (B) hudební nástroj soudobé výroby, jehož sociálně-kulturní kontext je zcela jiný, plní jiné funkce, má jiný význam a osobitou historii. V téže časové rovině jsou zde pak také (C) jeho výrobci představující významnou součást obecnějšího revivalu těchto (a dalších souvisejících) hudebních nástrojů.

Otázky k první časové rovině (dle modelu D. A. Olsena²):

1. Jaké bylo pravděpodobné rozšíření nástroje na daném území, jaké typy alikvotní flétny (a jejích derivátů) se na daném území vyskytovaly, co víme o tradičních výrobcích?
2. Jaké tónové možnosti nabízely dané typy ve spojení s technikou a kvalitou jejich zpracování?
3. Do jaké míry mohl ovlivnit tónový materiál nástroje lokální písňovou melodiku?
4. Jaký je vztah tónového materiálu alikvotní flétny k dalším nástrojům tradiční hudby daného areálu?

---

1 De Vale 1990:23-28.

2 Viz DeVale 1990:175-197.

Řešení těchto otázek obsahuje čtyři procesy:

- A) **Archeo-muzikologický** – deskripce dochovaných předmětů uložených v muzejních a soukromých sbírkách (slovní popis, fotodokumentace, měření), klasifikace na základě typologie pro stanovení hlavních typů a variant, sběr a analýza zvukových záznamů
- B) **Hudebně-ikonologický** – sběr a analýza ikonografických dokladů
- C) **Historiografický proces** – sběr a analýza psaných záznamů se vztahem k danému nástroji v areálu i mimo něj, rozhovory s pamětníky
- D) **Analogicko-srovnávací** – archeologické (nejstarší známé nálezy daného nástroje kdekoli ve světě), ikonografické (vyobrazení daného nástroje kdekoli ve světě), etnologické (shodné nástrojové druhy v nejbližším okolí a kdekoli ve světě)

Tato část výzkumu obnášela průzkum relevantní literatury, nástrojů v muzejních depozitářích, soukromých sbírkách, setkání a rozhovory se znalci, pamětníky a nositeli tradice. Shrnutí této spíše etnoorganologicky zaměřené půle výzkumu přináší oddíly I. a II. Seznamují nás mj. se světovým výskytem tohoto nástroje, jeho typech v Karpatech, akustikou, tradicí v karpatských regionech ČR či s experimentální tvorbou některých variant a dalšími tématy.

Výzkumné otázky týkající se druhé časové roviny předkládá oddíl III. a jsou kladeny více méně z perspektivy soudobé etnomuzikologie tak, aby vznikla jakási reliéfní mapa soudobé výrobní produkce spojitelná s konceptem organologického hologramu. Zatímco etnoorganologická část je silně deskriptivní, tady nabývá na významu interpretace. Již sama podoba soudobé produkce komplikuje její uchopení. Nejde totiž o kontinuálně předávanou tradici na bázi sdíleného vzorcovaného chování, která by tak měla hodnotu sama o sobě jako součást kulturního dědictví lidstva. Nejde ale ani o skupinu typu *affinity group*, *subculture* či *cultural cohort*, jejíž kolektivní identitu by daný nástroj pomáhal konstruovat.³ Jak se ukázalo, motivace k výrobě i kontext výroby je u jednotlivých tvůrců vysoce individuální. Možná skrze ně prosvítají soudobé sociální procesy, ale kromě totožného zájmu a produkce jejich individuální příběhy sdílejí máloco společného.

Otázky spojené se soudobou jsou shrnuty do dvou oblastí.

1. **Otázky deskriptivní:** Jaká je historie, rozsah a podoba současné výroby? Jaký je vztah soudobé výroby k původní tradici?
2. **Otázky interpretativní:** Jak sami výrobci interpretují svou činnost? Jak souvisí jejich výroba s jejich sebeidentifikací či náhledem na svět? Co komunikují o tomto světě skrze tyto nástroje? Najdeme u výrobců něco všem společného v pozadí jejich výroby?

---

³ K těmto konceptům viz Turino 2008; Slobin 1993; přehled problematiky tvorby *affinity groups* viz Colwell 2002:732-733 a přehled typů komunit viz Rice 2010:109.

III. Výsledky a přínos

Tato práce představuje historicky první pokus o souhrn poznatků k alikvotní flétně a jejím derivátům v areálu karpatských regionů ČR. Snaží se doplnit nepatrný počet organologicky zaměřených prací zabývajících se touto tematikou.⁴

Zcela nově usiluje o aplikování modelu organologického hologramu (viz výše) a tedy propojení perspektiv soudobé etnomuzikologie a analytické a aplikované organologie. Výzkumný proces je dále propojen s aplikováním zjištěných dat a ověřováním hypotéz v praxi. Byly např. ověřeny a zdokumentovány archaické metody výroby, zrekonstruován typ dlouhé flétny 3+0+2, ověřeny herní možnosti vyrobených nástrojů.

Součástí práce jsou i přehledné tabulky přinášející informace k jednotlivým nástrojům, které jsou k nalezení v deseti muzejních depozitářích a v dalších soukromých sbírkách. Nedílnou součástí práce je podrobná fotodokumentace běžící paralelně s textem tak, aby vše probírané bylo doplněno o vizuální vjem.

Dalším přínosným prvkem je CD nosič obsahující nepublikované archivní snímky, zvukové záznamy doplňující probíraná témata v textu a záznamy prakticky ověřených hypotéz. Ke všem stopám CD nosiče odkazují příslušná místa v textu.

Z konkrétních zjištění, která proces formování organologického hologramu přinesl, můžeme zmínit například:

- Česká hudební terminologie nezná obecné organologické pojmenování tohoto nástrojového druhu a jako návrh byl proto zaveden termín *alikvotní flétna*. Ten přesně vystihuje princip hry založené na zesilování (harmonických i neharmonických) alikvotních tónů a koresponduje s již zaužívaným termínem alikvotní zpěv.
- Přírodní zákony, které umožňují zesilování alikvotů a jejich využití v rámci hudební praxe, jsou neměnné. Nicméně morfologie každého jednotlivého nástroje jeho akustické vlastnosti individualizují a navíc je patrné, že na to, jak je nástroj hráčsky nakonec využit, mají zásadní vliv kulturní preference. Soubor preferovaných tónů, označených jako *základní řada alikvotní flétny*, v kontextu severozápadních Karpat asi málokoho překvapí. Jejím centrálním tónem je 4. alikvot a písňové melodiky se nezdá pohybuji kolem tohoto tónu směrem dolů (k 3. alikvotu) a nahoru (nejčastěji k 13. alikvotu). Jako mnohem zajímavější se jeví být nalezení několika indicií vedoucích k možné dřívější praxi hry od 2. stupně této základní řady (tedy od 9. alikvotu), jakožto základního tónu. Vzniklá řada je v práci označena jako *první odvozená řada alikvotní flétny*.
- Vzhledem k nedostatku informací nelze již potvrdit korelaci mezi intenzitou vlivu valašské kultury a intenzitou užívání alikvotní flétny a jejích derivátů v té které části. V každém případě však bylo nejvíce dokladů o jejím dřívějším užívání a výrobě nalezeno v oblasti s intenzivním vlivem valašské kultury a to především v moravské části Beskyd a Javorníků. Svou roli zde nicméně hraje rozsáhlá sběratelská, výrobní a dokumentační činnost Joži Országa-Vraneckého. Je vysoce pravděpodobné, že

---

⁴ Především Ország-Vranecký 1963; Kunz 1974; Dobrovolný 1958; Gelnar 1954. V menší míře pak i Markl 1979, 1989; Jančář 2000; Kurfürst 2002; Plocek 2003; Kunz 2008, 2009, 2010.

bychom bez jeho aktivit i k tomuto prostoru věděli dnes pramálo.

- Pokud bychom chtěli vyslovit předpoklad o nejobvyklejší podobě alikvotní flétny v námi zkoumaném areálu, vidíme skrze muzejní depozitáře, jakož i analogie s přílehlým slovenským prostorem, jako hlavní variant štípanou lískovou alikvotní flétnu. Kromě toho ale byly objeveny tři specifické varianty, s nimiž se zřejmě jinde nesetkáme: ve Slezských Beskydech zvláštní typ basové alikvotní flétny Jana Kawuloka (*piszczałka salaśnikowa*), v podhůří Moravskoslezských Beskyd pak soustružená dvojdílná alikvotní flétna Martina Ondračky (*hlasnica*) a ve Vsetínských vrších příčná alikvotní flétna se zalomeným vzduchovým kanálkem Jana Zzulky (*fujara*). V žádném z těchto případů nejsme schopni s jistotou říct, zda šlo o dříve obecněji sdílené modely nebo o individuální invence.
- Průzkum deseti muzejních depozitářů přinesl mj. tato tři zajímavá zjištění: (1) obecně je napříč všemi nástrojovými typy viditelná převaha kónických trubic, (2) nejvýraznější je zastoupení typů 0, 6+0 a 6+1, (3) nástroje s hmatovými otvory mají téměř vždy povrch opracovaný pomocí soustruhu.
- Zásadním způsobem je v depozitářích i soukromých sbírkách zastoupena výroba Joži Országa-Vraneckého. Srovnáním jeho nástrojů s dalšími muzejními exempláři odhalíme jeho inovace např. v podobě netradiční výzdoby, mosazných kroužků či výrobních postupů. V případě jeho dvojitě flétny *blizňat* se podařilo přímo doložit proces jejího vzniku na základě omylu a její zavedení do literatury jako původního valašského nástroje.
- Zvláštním případem je ve zdejších instrumentáři dlouhá flétna s pěti otvory v plášti v uspořádání 3+0+2. Z hudební praxe zcela zmizela, známe ji pouze z literatury a muzejních a soukromých sbírek. Analýza dostupných dat ukázala, že základní řada takového nástroje začínala patrně na kvartě nad 4. alikvotem trubice a měla více méně shodný charakter se základní řadou alikvotní flétny. Mohlo by tak jít o jeden z příkladů vlivu alikvotní flétny na konstrukční praxi jiného nástroje. Podobně byla tato možná souvislost naznačena také u dud nebo kobzy.
- Byla vyslovena hypotéza o vztahu dlouhé flétny 3+0+2 ke středoslovenské fujaře, s níž sdílí hmatový systém a k nástrojům jako *hoszú furulya* z Maďarska či *caval* z Rumunska, s nimiž sdílí počet otvorů v plášti.
- Pozoruhodným fenoménem současnosti je bezesporu obnova výroby alikvotní flétny a jejích derivátů, která se započíná na přelomu tisíciletí. Soudobá výroba ale nenavazuje na dřívější tradici hry a výroby ve zdejším prostoru a není tedy ve své podstatě revivalem. Můžeme-li vyslovit nějaké předpoklady o tom, co způsobuje zájem o tyto nástroje, připadá v úvahu jako nejpravděpodobnější, že je to podstata lidového nástroje sama: dokáže jej vyrobit každý a může na něj hrát každý cokoli zvládne.

IV. Celkový přehled použité literatury

- ALEXANDRU, Tiberiu, 1980. *Romanian folk music*. Bucharest: Musical Publishing House.
- BAINES, Anthony, 1957. *Woodwind instruments and their history*. London: Faber.
- BAINES, Anthony, 1992. *The Oxford companion to musical instruments*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- BAINES, Anthony (ed.), 1961. *Musical instruments through the ages*. London: Penguin Books.
- BLAŽKOVÁ, Klára, 2011. *Joža Ország-Vranecký, otec a syn: život a přínos pro lidovou kulturu Valašska*. Brno: Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta.
- BOBROWSKA, Jadwiga, 1981. *Pieśni ludowe regionu żywieckiego*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- BOHLMAN, Paul V., 1988. *The Study of Folk Music in the Modern World*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.
- BROUČEK, Stanislav – JEŘÁBEK, Richard (Eds.), 2007. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. I. – II. sv., Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta.
- COLWELL, Richard – RICHARDSON, Carole, 2002. *The Handbook of Research on Music Teaching and Learning : A Project of the Music Educators National Conference*. Oxford: Oxford University Press.
- CZAŚTKA-KŁAPYTA, Justyna, 2011. *Oral tradition (Part 2). Culture And Nature: The European Heritage Of Sheep Farming And Pastoral Life. Research Report For Poland*. Institute of Ethnology and Cultural Anthropology. Jagellonian University. Dostupné online: <http://www.prismanet.gr/canepal/index.php> [cit. únor 2016]
- ČERNÍK, Josef, 1922. Umění hudební. In: NIEDERLE, L. (et al.) *Moravské Slovensko*. sv. II. Praha: Národopisné Museum Československé, str. 595-661.
- ČÍP, Pavel – KLAPKA, Rudolf F., 2006. *Dudy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Historie, typologie, malá škola hry, návody na výrobu*. Brno: SALVE REGINA.
- DE VALE, Sue Carole (ed.), 1990. *Issues in organology*. (Selected reports in ethnomusicology 8) Los Angeles: University of California – Department of Ethnomusicology.
- DJOKIĆ, Silvana, 2008. *Frula a dvojnice v kontextu srbské hudební tradice*. Brno: Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita.
- DOBROVOLNÝ, František, 1958. *Lidové hudební nástroje na Moravě I, II*. Praha: Ústřední dům lidové tvořivosti.
- ELSCHEK, Oskár, 1980. Repertoárová a hudobnoštylistická diferencovanosť pastierských

- bezdierekových píšťal v Európe. In: GAŠPARÍKOVÁ, V. *Interetnické vzťahy vo folklóre karpatskej oblasti*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, str.277-297.
- ELSCHEK, Oskár, 1991. *Slovenské ľudové píšťaly*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- ELSCHEK, Oskár – SCHNEIDER, Albrecht (eds.), 2002. *Organology and Computer Applications*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, ASCO Art ad Science.
- ELSCHEK, Oskár, 2006. *Fujara – the Slovak queen of European flutes*. Bratislava: Hudobné centrum.
- ELSCHEK, Oskár, 2009. *Fujara ako výtvarné dielo*. Bratislava: ÚĽUV.
- FIEO, Michal, 2004. *Fujary, píšťalky*. Bratislava: ÚĽUV.
- FRIEDL, Marian, 2007. *Sbírka hudebních nástrojů Asijského oddělení Náprstkova muzea v Praze z pohledu etnoorganologie*. Praha: Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav etnologie. Vedoucí práce Mgr. Vlastislav Matoušek, PhD., 166 s.
- FRIEDL, Marian, 2013. Hudební kultura + Exkurz / Bezdírková píšťala. In: [Brandstettróvá, Marie et al.]: *Beskydy – dny všední a sváteční*. Třinec: Wart, s. 236-267.
- FRIEDL, Marian ,2014a. Alikvotní flétna – neznámá tradice Beskyd a Javorníků. *Valašsko – vlastivědná revue* 32, č. 1, s. 28–32.
- FRIEDL, Marian, 2014b. Blizňata – neznámý typ lidové flétny. *Práce a studie Muzea Beskyd. Společenské vědy*. č. 26, s. 47–56, ISSN 1804-1116.
- FRIEDL, Marian, 2014c. Sbírký muzeí Moravskoslezských Beskyd z pohledu organologického. In: JESENSKÝ M. (ed.), *Etnografia Kysúc a Těšínska*. Zborník z medzinárodnej etnografickej konferencie. Čadca: Kysucké múzeum v Čadci, s. 8-31.
- FRIEDL, Marian, 2015. Lidové flétny Beskyd a Javorníků na scéně a mimo ni. In: UHLÍKOVÁ, L. – PŘIBYLOVÁ, I. *Od folkloru k world music: na scéně a mimo ni*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, str. 80-103.
- GALLAŠ, Josef Heřman Agapit, 1941. *Romantické povídky*. Praha: Evropský literární klub.
- GARAJ, Bernard, 1995. *Gajdy a gajdošská tradícia na Slovensku*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied.
- GARAJ, Bernard, 2006. The Fujara – A Symbol Of Slovak Folk Music Aad New Ways Of Its Usage. *Studia Instrumentorum Musicae Popularis XVI*. ICTM Study Group on Folk Musical Instruments Proceedings from the 16th International Meeting. Tautosakos darbai XXXII, s. 86 – 94, ISSN 1392–2831 .

- GARNETT, Rod, 2004. *Flutes of Slovakia : Fujara, Koncovka, Šestdierková Pišťalka and Dvojačka*. Laramie: University of Wyoming.
- GELNAR, Jaromír, 1954. *Lidová nástrojová hudba na Rožnovsku : příspěvek k monografii moravského Valašska*. Brno: Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta.
- GELNAR, Jaromír – DADÁK, Jaromír, 1965. *Joža Ország-Vranecký vypráví, vzpomíná a hraje*. Archivní rozhlasový záznam Českého rozhlasu Ostrava, č. HL160.
- GELNAR, Jaromír – SIROVÁTKA, Oldřich, 1957. *Slezské písně*. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.
- HAFERNÍKOVÁ, Jitka, 2012. *Nový Hrozenkov jako hudební lokalita*. Olomouc: Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.
- HLINOVSKÝ, František – MICHALČÍK Antonín, 1955. *Lidové řezbářství*. Praha: Orbis.
- HOLÝ, Dušan (et al.), 1966. *Horňácko: život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat*. Brno: Nakladatelství Blok.
- CHĘTNIK, Adam, 1983. *Instrumenty muzyczne na Kurpiach i Mazurach*. Krakow: Olsztyń.
- CHYBIŃSKI, Adolf, 1926. O hudbě tatranských goralů. *Listy hudební matice*. R.VI, str. 272-275
- CHYBIŃSKI, Adolf, 1961. *O polskiej muzyce ludowej*. Warszawa: Przedstawicielstwo Wydawnictw Polskich.
- JAKUBÍK, Juraj, 2012. *Ludová hudobná inštrumentálna tradícia Javorníkov*. Nitra: Bakalárska práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta.
- JANÁČEK, Leoš, 1955. *O lidové písni a lidové hudbě*. Praha: SNKLHU.
- JANÁČEK, Leoš, 1901. *O hudební stránce národních písní moravských*. In: BARTOŠ, F. – JANÁČEK, L.: *Národní písně moravské: v nově nasbírané*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, s. 1-136.
- JANČÁŘ, Josef (et al.), 2000. *Vlastivěda Moravská: Země a lid: Lidová kultura na Moravě*. Brno: Ústav lidové kultury ve Strážnici a Muzejní vlastivědná společnost v Brně.
- JEŘÁBEK, Richard (et al.), 2004. *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR.
- JOHNSTON NEWHOUSE, Jesse Alan, 2008. *The Cimbál (Cimbalom) In Moravia: Cultural Organology And Interpretive Communities*. PhD dissertation. University of Michigan.
- KARTOMI, Margret, 1990. *On concepts and classifications of musical instruments*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- KAŠPAR, Zdeněk, 1966. Od pišťal a gajd k cimbálové muzice. (Příspěvek k historii lidových hudeb na Vsetínsku). *Valašsko: sborník o jeho životě a potřebách 10*, s. 83–91.
- KAŠPAR, Zdeněk, 1951. Po stopách starobylosti valašské písně. *Dolina Urgatina*, V, str. 16-18.

- KAŠPAROVÁ, Klára, 2006. *Osobnost Zdeňka Kašpara v kontextu folklorního hnutí na Valašsku po roce 1945*. Brno: Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta.
- KAŠPAŘÍK, Jan, 2006. Moldánky – záhadný fenomén? In: server www.gajdy.cz, link: <http://gajdy.cz/index.php?str=clanek&cislo=107> , [citováno 8/2011].
- KAŠPAŘÍK, Jan, 2008. Kde se vzala tónová řada dud? In: server www.gajdy.cz, link: <http://gajdy.cz/index.php?str=clanek&cislo=107> , [citováno 8/2011].
- KOČÍK, Karol, 2014. Vybrané pastierske ľudové hudobné nástroje a ich hudba v minulosti a súčasnosti. In: AMBRÓZOVÁ, J. (ed.) *Hudobno-tanečný folklorizmus: problémy a ich riešenia. Zborník z vedeckej konferencie*. Nitra: Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF.
- KOPOCZEK, Alojzy, 1996. *Ludowe instrumenty muzyczne polskiego obszaru karpackiego*. Rzeszów: Muzeum Okręgowe.
- KRESÁNEK, Jozef, 1997. *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného*. Bratislava: Národné hudobné centrum.
- KRETZ, František, 1904. Na pouti v Zákopčí – národopisný na Slovensko. *Český lid* 13, s. 5–8.
- KRUŽLIAK, Ján, 1990. *Hráme na ľudové hudobné nástroje: Bezdiarkové píšťaly, šesťdiarkovú píšťalu*. Bratislava: Osvetový ústav.
- KUNZ, Ludvík, 1974. *Die Volksmusikinstrumente der Tschechoslowakei*. VEB Deutsche Verlag für Musik, Leipzig.
- KUNZ, Ludvík, 2008. *Nástroje lidové hudby v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: A, B*. Rožnov p/R.: Valašské muzeum v přírodě.
- KUNZ, Ludvík, 2009. *Nástroje lidové hudby v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : C - H*. Rožnov p/R.: Valašské muzeum v přírodě.
- KUNZ, Ludvík, 2010. *Nástroje lidové hudby v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : CH - Q*. Rožnov p/R.: Valašské muzeum v přírodě.
- KUNZ, Ludvík, 1953. Kobza: Příspěvek k výzkumu lidových hudebních nástrojů. In: *Československá etnografie I*. Praha, s. 13 - 26.
- KURFÜRST, Pavel, 2002. *Hudební nástroje*. Praha: Togga.
- KUŽMA, Pavol, 2004. *Piesne Kysúc*. Čadca: Klub priateľov pre záchranu kultúrnych a historických pamiatok Kysúc a Kysucké múzeum v Čadci.
- KUŽMA, Pavol – KUŽMOVÁ, Amália, 2010. Ľudová hudba a tance Veľkej Turzovky. In: GAJDIČIAR Ivan (ed.): *Turzovka krížom krážom*. Turzovka: Spolok priateľov Turzovky.
- KUŽMA, Pavol, 2014. *Ľudové piesne z Kysúc*. Čadca: Kysucké múzeum v Čadci.
- LARIŠ, Branislav, 2010. *Tonálna a rytmická charakteristika hudobného folklóru Kysúc*. Olomouc: Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.
- LEDANG, Ola Kai, 1990: *Magic, Means, and Meaning: An Insider's View of Bark Flutes in*

- Norway. In: DE VALE, S.C. (ed.) *Issues in organology*. (Selected reports in ethnomusicology 8). Los Angeles: University of California – Department of Ethnomusicology.
- LENG, Ladislav, 1967. *Slovenské ľudové hudobné nástroje*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied.
- LING, Jan, 1997. *A History of European Folk Music*. Rochester, New York: University of Rochester Press.
- MANGA, János, 1998. *Hungarian Folk Song and Folk Instruments*. Budapest: Corvina
- MARCUSE, Sibyl, 1964. *Musical Instruments: A Comprehensive Dictionary*. New York: Doubleday and Company, Inc.
- MARKL, Jaroslav, 1979. *Lidové hudební nástroje v Československu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- MOECK, Hermann Alexander, 1969. Typen Europäischen Kernspaltflöten. In: *Studia instrumentorum musicae popularis I*. Stockholom: Musikhistoriska museet.
- MONTAGU, Jeremy, 2007. *Origins and development of musical instruments*. Lanham, Toronto, Plymouth: The Scarecrow Press, Inc.
- NETTL, Bruno, 2005. *The study of ethnomusicology: Thirty-one issues and concepts*. Urbana: University of Illinois Press.
- NIEDERLE, Lubor, 1910. Počátky slovanské hudby. *Národopisný věstník československý*. r. IX, s. 49-74.
- OLEŹDZKI, Stanisław, 1978. *Polskie instrumenty ludowe*. Kraków: Polskie wydawnictwo Muzyczne.
- OREL, Jaroslav, 1982. Památce Josefa Országa-Vraneckého. In: *Zprávy muzea v Gottwaldově*, č. 1 – 2, str. 80 – 85.
- ORSZÁG-VRANECKÝ, Joža, 1948. Koncovka – nejstarší valašská píšťala. *Naše Valašsko*, č. 11, s. 164-166.
- ORSZÁG-VRANECKÝ, Joža, 1951. Kobza. *Naše Valašsko*, č. 1 – 2, s. 32 – 34
- ORSZÁG-VRANECKÝ, Joža, 1963. *A měl sem já píščalenku*. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě.
- ORSZÁG-VRANECKÝ, Joža, 1968. *Lidové hudební nástroje na Valašsku, katalog výstavy*. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě.
- ORSZÁG-VRANECKÝ, Joža, 2013. *Rukopis kroniky Joži Országa-Vraneckého z archivu rodiny Országů*. Hrabová: poskytnuto v roce 2013.
- PALUCH, Katarzyna, 2010. *Nowa Muzyka Góralaska na tle tradycyjnej muzyki Podhala na przykladzie nagranych płytowych "Góralaska siła" i "Pieśni chwały" zespołu Trebunie Tutki*.

- Kraków: Diplomová práce. Uniwersytet Jagielloński, Wydział Historyczny, Instytut muzykologii.
- PIETRUSZYŃSKA, Jadwiga, 1936. *Dudy wielkopolskie*. Poznań: Instytut zachodnio-słowiański Uniwersytetu poznańskiego.
- PLAVEC, Marián, 2003. *Majstri: Výrobcovia ľudových hudobných nástrojov Slovenska*. Bratislava: Eurolitera.
- PLICKA, Karel, 1929. Pastýřská hudební kultura v lidové písni slovenské. *Národopisný věstník československý*, XX, s. 259-261.
- PODOLÁK, Ján, 1982. *Tradičné ovčiarstvo na Slovensku*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- POLÁŠEK, Jan Nepomuk, 1932. Lidové hudební nástroje k tanečnímu doprovodu neužívané. *Naše Valašsko*, r. 3, s. 160-166.
- POLÁŠEK, Jan Nepomuk, 1936. Salašnictví a jeho vliv na lidovou hudbu. In: *Sborník Výstavy salašnictví v Novém Hrozenkově*.
- POLÁŠEK, Jan Nepomuk – KUBEŠA Arnošt, 1939, 1940, 1941. *Valaské pěsničky I–III*. Miloticed nad Bečvou: Knihovna Milotického hospodáře.
- RICE, Timothy, 1987. Toward a Remodeling of Ethnomusicology. *Ethnomusicology*, 31 / 3, s. 469 – 488.
- RICE, Timothy, 2003. Time, Place and Metaphor in Musical Experience and Ethnography. *Ethnomusicology*, 47 / 2, s. 151 – 179.
- SADIE, Stanley (ed.), 1984. *The New Grove Dictionary of Musical Instruments*. London: Macmillan Press Limited.
- SACHS, Curt, 1964. *Real-Lexikon der Musikinstrumente*. London: Dover Publications, Inc.
- SACHS, Curt, 2006. *The History of Musical Instruments*. New York, Mineola: Dover Publications, Inc.
- SLOBIN, Mark, 1993. *Subcultural Sounds: Micromusics of the West*. Hanover: Wesleyan University Press.
- STOIŃSKI, Marian Stefan, 1964. *Pieśni żywieckie*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- STOKES, Martin, 2001. Ethnomusicology IV: Contemporary Theoretical Issues. In: SADIE, S. – TYRRELL, J. (eds.) *The New Grove II Dictionary of Music and Musicians*. viii, p. 386- 395. London: Macmillan.
- STOLAŘÍK, Ivo, 1958. *Hrčava: Monografie goralské obce ve Slezsku*. Ostrava: Krajské nakladatelství.
- SUŠIL, František, 1998. *Moravské národní písně*. Praha: Argo.

- SYROVÝ, Václav, 2003. *Hudební akustika*. Praha: Akademie múzických umění v Praze.
- ŠOSTAK, Viktor, 2014. *Cinnosti, šo vychoditi za mezi času*. Užhorod: Karpati.
- ŠTIKA, Jaroslav, 1973. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*.
Ostrava: Profil.
- ŠULEŘ, Oldřich, 1989. *Je to chůze po kotářech*. Praha: Vyšehrad.
- TOMOLOVÁ, Věra – STOLAŘÍK, Ivo – ŠTIKA, Jaroslav (eds.), 1997. *Těšínsko*. 1. díl. Český
Těšín: Muzeum Těšínska; Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě;
Šenov u Ostravy: Tilia.
- TONCROVÁ, Marta – UHLÍKOVÁ, Lucie (eds.), 2010. *Písňe z Kopanic ze zápisů Josefa Černíka*.
Brno: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i, Praha – pracoviště Brno.
- TROJAN, Jan, 1995. *Nové národní písňe Františka Bartoše (1882)*. Zlín: Studijně-dokumentační
středisko Františka Bartoše Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně.
- TURINO, Thomas, 2008. *Music as Social Life: the Politics Of Participation*. Chicago: The
University of Chicago Press.
- ÚLEHLA, Vladimír, 1949. *Živá písňe*. Praha: Fr. Borový.
- VETTERL, Karel, 1960. *Lidové písňe a tance z Valašskokloboucka II*. Praha: Nakladatelství
Československé akademie věd.